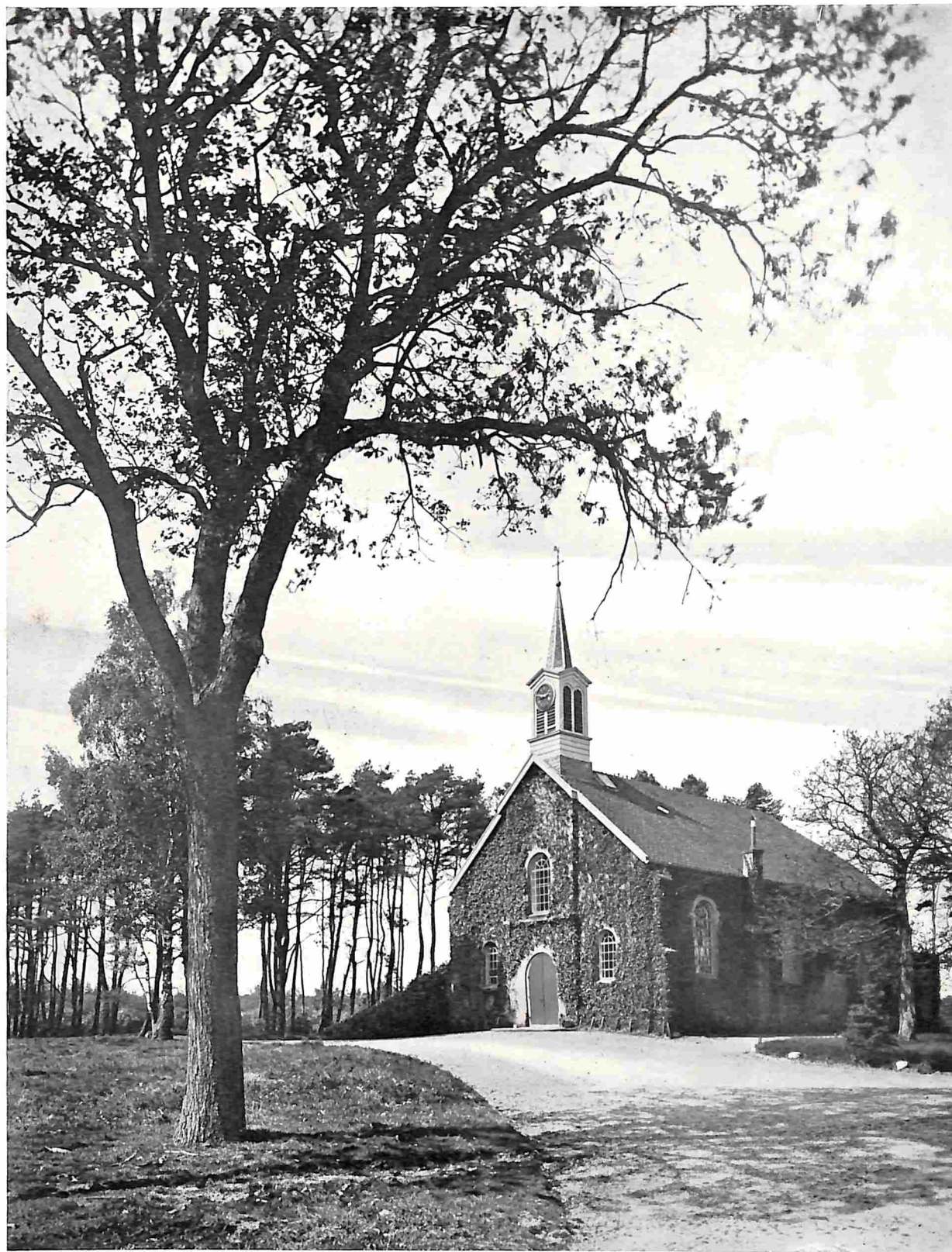

BUITEN

22^E JAARGANG N^O. 25

ZATERDAG 23 JUNI 1928

Foto C. Steenbergh

HET KERKJE VAN SCHAARSBERGEN BIJ ARNHEM

INHOUD:

HET KERKJE VAN SCHAARSBERGEN BIJ ARNHEM (ILLUSTRATIE)	BLZ. 289
DE STRAAT VAN DE FLUITSPEELSTER, DOOR H. DE VERE STACPOOLE (25)	BLZ. 290
ONTVANGEN BOEKEN	BLZ. 291
HUIZE „OOSTERBEEK” (GEÏLLUSTREERD), DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 292—295
AARTSVADERLIJKE ZEDEN TEN PLATTEN LANDE, DOOR J. SCHUITEMAKER Cz. (SLOT)	BLZ. 294
EEN GEVELSTEEN (GEÏLLUSTREERD), DOOR R.	BLZ. 296
BIJ DE DIEREN. DE PELGRIM MET DEN LAMMEN ACHTERPOOT, DOOR MANFRED KYBER	BLZ. 296
VAN „DIE SUID-AFRIKAANSE LAND” (GEÏLLUSTREERD).	BLZ. 297—299
IN HET RIJK DER STILTE, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (SLOT)	BLZ. 299
HET MIRROR-MEER IN ST. PETERSBURG FLA (ILL.)	BLZ. 300

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

De Straat van de Fluitspeelster

25) DOOR H. DE VERE STACPOOLE

EEN oogenblik leek het Diomedes alsof een ijskoude hand zich om zijn hart had gesloten; toen meende hij weer de woorden te hooren, die hem dien geheelen dag vergezeld hadden met koesterende warmte:

„Wacht vanavond aan de overzijde der straat en als de maan de deur beschijnt, zal zij zich voor je openen”.

Hij luisterde naar die woorden en wachtte tot de maan de deur bescheen.

Hij zag de koperen spijkerknoppen, waarmee de planken bevestigd waren — het licht was zoo schitterend, dat hij zoo duidelijk, alsof het dag was, de verf van het hout kon onderscheiden; toen verliet hij zijn schuilplaats, stak de straat over en bleef, vlak voor de deur, staan luisteren.

Hij wist, dat erachter een gang lag en dat die gang leidde naar een steenen trap en die trap naar haar kamer. Zij kon nu wellicht op de trap staan — aarzelend blijven staan, in tweestrijd, geslingerd tusschen liefde en vrees.

Hij klopte zachtjes op het hout; en als antwoord op zijn kloppen klonk een luid gelach.

Een troepje jongelui, gevolgd door slaven, die onaangestoken toortsen droegen, was de straat in gekomen. Hun gelach wekte de echo's en toen zij langs Diomedes liepen, die zich in zijn schuilplaats had teruggetrokken, begonnen zij te zingen. Toen verdwenen zij en weer sloop hij naar de deur.

Dezen keer klopte hij luider, luisterde en toen hij geen enkel geluid vernam, duwde hij tegen de deur. Ze was onwegekelijk als een muur.

Hij wendde zich af en een waanzin maakte zich van hem meester, die hem aanspoorde om aan de hoofddeur te kloppen, den portier naar buiten te lokken, hem zoo noodig neer

te slaan en zich met geweld den weg tot de woning te banen. Het ging voorbij; en een uur lang bleef hij in de schaduw aan de overzijde verborgen zitten, loerend en wachtend — hopeloos en toch hopen. Toen hielden de stadsgeluiden langzamerhand op; en nu klonk uit de verte van den nacht een geluid, kil als de stem der onverschilligheid, alle hoop vernietigend — het kraaien van een haan.

DERDE DEEL

DE POORT VAN MYSTAE

EERSTE HOOFDSTUK

Wie in het Noodlot gelooft, schept zijn eigen Noodlot.

De kinderen liepen naar school in het licht van den vroegen morgen, heele troepen; en het geluid hunner stemmen werd door den wind van straat tot straat gevoerd. Mannen, die manden droegen vol levende kwartels; mannen, die karren voerden, beladen met de produkten van den landbouw; vrouwen, gebogen onder den last van groenten, bloemen en vruchten, visch uit de havenstad en rozen van Eleusis; allen stroomden zij Athene binnen door de Piraeïsche en Acharnische poorten.

Als gij van den in zonnegoud badenden Acropolis hadt neergekeken op de stad, zou het tooneel zich voor uw oogen ontrollen hebben in een put van schaduw, doordat onder de zonovergoten daken de nacht nog vastgeklemd zat tusschen de nauwe straten; gij hadt de groote sikkelvormige straat der Driepooten gezien, de eene helft wit, de andere helft zwart; de Agora ledig, behalve de donkere schaduwen der platanen en standbeelden; en achter de stadsmuren, als sporen van sneeuw onder het schitterend blauw van het uitspansel, de graven, die de wegen aanduidden, welke naar het open veld leidden.

Maar bovenal zou uw aandacht zijn geboeid door de menschenmenigte aan de poorten, vooral aan de Piraeïsche Poort, waar Diomedes, die op hetzelfde paard zat, dat hijgisteren bereiden had, geduldig zijn weg zocht door de menigte.

Gij zoudt op zijn gezicht niets hebben kunnen lezen van de gebeurtenissen van den vorigen nacht. Dat gezicht zoo fijn besneden, zoo goed in staat de indrukken van den geest weer te geven, kon alles uitdrukken, maar zou nooit eigen pijn of leed verraden.

Tot nu toe had hij de gaven der Fortuin met beide handen gegrepen; de goden hadden hem alles gegeven en hij had hun gaven zonder dank aanvaard, daar hij niet in ze geloofde of zich niet de moeite nam te gelooven; en nu de goden hem den rug hadden toegekeerd, nu zij hun geldkisten voor hem hadden gesloten, zijn vrienden van hem hadden verkoeld en zijn vijanden verbitterd, hem de Liefde getoond hadden en den weg erheen voor hem versperd, nu vervloekte hij ze niet, daar hij niet in hen geloofde.

Maar diep in zijn hart, overgeërfd uit bronnen, ouder dan de dagen van Priamus, huisde een vast geloof in het Noodlot en een bijna onnatuurlijk vermogen om zonder murmureeren alles te aanvaarden uit die kille handen.

Hij was voor het aanbreken van den dag in zijn huis teruggekeerd, teleurgesteld, tot in het hart verkild, versuft als door een slag. Hadden Gyges' bedienden hem aangevallen, zijn kleederen verscheurd, modder op hem geworpen, dan nog zou die smaad hem aangedaan hem minder diep hebben getroffen dan de zwijgende bespotting van de gesloten deur.

Zelfs terwijl hij nu, buiten de poort gekomen, in de richting der havenstad reed, stond die deur nog voor hem. Ze was een obsessie geworden, een symbool, een voorteken: doof, blind, stom en hem scheidend van dat andere wezen, wier bestaan nu zijn leven beheerschte.

Bij het ochtendkrieken had hij Nanthias naar het huis van den Meteek gestuurd om Gyges te verzoeken zonder verwijl bij hem te komen. Hij had het wanhopige besluit opgevat den bankier in zijn vertrouwen te nemen; wel het beste bewijs, hoe weinig hij in staat was helder te denken, terwijl hij toch heel goed zijn eigen positie als burger van Athene en Gyges' positie als vreemdeling kende.

Xanthias was teruggekomen met de boodschap, dat de bankier op zijn kantoor in de havenstad was, waar hij den nacht had doorgebracht.

Diomedes geloofde niets van die boodschap. Als de Liefde het verstand verblindt, schenkt de natuur, om haar schep-

selen te beschermen, hun het instinkt. Dat instinkt zei Diomedes, dat Gyges niet alleen dien nacht in Athene had doorgebracht, maar dat het zijn hand was geweest, die de deur had gesloten.

Hij ging nu naar den Piraëus om voor zichzelf te bewijzen, dat zijn ongelooft grond was.

De ochtend was helder en vroolijk, toen hij de poort van den Piraëus doorreed en de breede, zonnige straat van Hermes in kwam. Het had honderden mijlen van Athene af kunnen zijn, zoo verschillend waren de straten, de menschen, die men er ontmoette, zelfs de lucht, die men er inademde. De Piraëus had zijn eigen geuren; de lucht van gezaagd dennenhout, pek, zee-zout, dit alles werd meegevoerd door den frisschen zee-bries; zelfs in de straat van Hermes kon men soms het krijschen der meeuwen in de haven, het hameren in de dokken en de geluiden der kaden hooren.

De Piraëus was niet slechts een haven-, maar ook een zakenstad. Voor iedere drachme, die in Athene van eigenaar verwisselde, gingen er zoo vijf in den Piraëus. Hier hadden de korenkoopers, de groote bankiers en de grossiers in levensmiddelen hun kantoren. De kaden der havens van Munychia en Zea waren kleurig en geurig en druk door hun handel; olijven, vijgen, olie, koren, tapijten uit Sardis, specerijen uit Egypte, wijn van Chios en Lesbos¹⁾, kaas van Lemnos¹⁾, reukwerken en cosmetica, metaalarbeid uit Egina²⁾, dat alles werd hier uit de schepen ontladen, of lag opgestapeld in de pakhuizen langs de kaden. Aan de andere zijde van het schiereiland bood de Groote Haven, een halven mijl breed en bijna een mijl lang, ligplaats aan de oorlogsvloot, waarvan een deel het anker had laten vallen in het blauwe water, een deel gemeerd lag aan de kade, terwijl sommige schepen heelemaal op het land getrokken waren en in overdekte boothuizen geborgen lagen.

Diomedes reed nu uit de Straat van Hermes de straat van Zea in. Hier had Gyges zijn kantoor en alsof de godheid, die de gebeurtenissen bestuurt, hem tijd en moeite wou besparen en hem niet in het onzekere wou laten, zag hij juist in een deur ter rechterzijde van de straat Abbas staan, den bediende van Gyges; dezelfde, die hem in de Agora van zijn tafel van geld had voorzien.

Diomedes trok de teugels in en sprak den klerk aan zonder af te stijgen.

„Dat treft. Kunt ge mij het kantoor van Gyges wijzen?”

„Dit is zijn kantoor”.

„Ik moet hem spreken”.

„Hij is er niet”.

„Is er niet? Waar is hij dan?”

„In Athene”.

„Heeft hij hier niet den nacht doorgebracht!”

„Neen; hij is nog in Athene”.

„Maar in Athene zeiden ze, dat hij hier den nacht heeft doorgebracht”.

De ondoorgrondelijke gaf geen antwoord.

„Komaan, wat is daarop uw antwoord?”

„Ik weet er niets van — ik ben slechts zijn bediende”.

Diomedes bedwong zijn toorn. Het was weer evenals bij de deur — de hinderpaal, doof, blind en stom, die het Noodlot voor hem had opgericht.

„Komt hij vanmorgen nog hier?”

„Ik weet het niet”.

„Kan ik hem misschien bij zijn tafel in de Agora vinden?”

„Ik weet het niet”.

„Heeft hij u bevolen zijn gangen geheim te houden?”

„Hij heeft mij niets bevolen”.

„Welnu, dan kunt u mij ook, zonder hem ongehoorzaam te zijn, zeggen, waar ik hem vinden kan. Komaan, ik zal uw handen met zilver vullen”.

„Ik weet niets, hoe zou ik u dan iets kunnen vertellen?”

„Je liegt”, zei Diomedes.

Hij gaf zijn paard een ruk en reed weg.

Hij was naar den Piraëus gegaan om zekerheid te hebben, dat Gyges hem bedroog en nu hij die had, was het hem, alsof hij het pas ontdekt had. Het optreden van den klerk, op het brutale af, gaf hem ten volle dat gevoel van uitgestooten te zijn, dat sinds het gebeurde van gisteren in het Lyceum, steeds sterker was geworden. Het was, alsof hij plotseling door een tooverstaf was aangeraakt, die zijn vrienden had verkoeld, zijn vijanden verbitterd, onzichtbare hinderpalen

had opgericht tusschen hem en zijn heftigste verlangens, hem geteekend had als iemand, die alleen stond en dien men mijden moest.

Het was al maanden geleden begonnen; met het verdwijnen van zijn vermogen, was het gegroeid. Hippias, sprekend namens zijn vrouw, had het verklaard; maar den boozen geest, die in zijn verbeelding huisde in de straat van de Fluitspeelster, was het toebedeeld het hem op de bitterste wijze te doen gevoelen; hem het schepsel te toonen, dat hij beminde en de gansche wereld te plaatsen tusschen hem en zijn zielsbegeerte. Dat Gyges' hand hier had ingegrepen, dat Gyges zou doen, wat in zijn vermogen was, om hem tegen te werken, daarvan was hij overtuigd en even zeker was hij ervan, dat de wereld partij zou trekken voor Gyges.

En er was niemand, die hem kon helpen. Pasion, dien hij als zijn grootsten vriend beschouwde, was de beschermer van den Meteek, hun belangen gingen samen; Hippias bezat noch invloed, noch sluwheid; Nicias had zich van hem afgewend. Moest hij hulp zoeken bij Philinus, de Spons, of Anetodemus den dwaas, Gorgas den vreter, of Niceratus den gezelliger prater? O, als hij maar een standbeeld, een schilderij, een epigram gezocht had, hoe makkelijk had hij niet honderd menschen kunnen vinden om hem van dienst te zijn; maar voor vriendschap in tegenspoed kon hij zich slechts tot één man wenden, Hippias — en Hippias was hiervoor onbruikbaar.

Zoo iemand zou als was in Gyges' handen zijn.

Nauwelijks opletend, waar zijn paard hem heen droeg, sloeg hij den hoek van de straat van Zea om; de blauwe haven, schitterend in het licht der zon, lag voor hem uitgebreid; de visschersbooten waren binnengeloopt en de vangst werd op de kade verkocht.

Hij hield de teugels in en bleef zitten kijken naar het vroolijke, bewegelijke tooneel. De vroolijkheid en leutigheid hinderden hem en boeiden hem tezelfdertijd; en terwijl hij daar zoo zat te kijken, kwam een der personen uit de menigte tevoorschijn en liep naar de straat van Zea toe.

Het was Pheidon en hij droeg een mand op zijn schouder.

TWEEDE HOOFDSTUK

HET GESLOTEN LUIK

Hij had Pheidon vergeten. Maar toen hij dat zomersproetige, schrandere gezicht zag, werden tal van herinneringen bij hem wakker en plotseling herleefde de Hoop.

Als de goden hadden saamgewerkt om een schepsel te vormen, dat tezelfder tijd spion, boodschapper en vriend kon zijn, hadden zij niets beters kunnen voortbrengen dan dien jongen uit de havenstad, geboren uit een ouden visscher en zijn vrouw, doortrokken van het zout van Attica en van de zee.

Pheidon, met de mand op zijn schouder, herkende den ruiter niet, vóór hij op tien pas van hem af was. Toen zag hij hem en lachte hem toe.

„Ha”, zei Diomedes, alsof hij hem pas nu bemerkte en sprekend op een prettigen toon, waarvan hij overtuigd was, dat ze in den smaak zou vallen van den jongen; „zoo zien we elkaar dus weer eens. En waar ga je nu heen met je mand?”

„Wij gaan beiden in dezelfde richting”.

„Naar Athene misschien?”

„Ja, naar Athene — tot mijn spijt”.

Diomedes liet zijn paard keeren.

„Ik ga ook terug naar Athene. Het treft goed, dat ik je ontmoet heb, want ik heb je noodig”. (Wordt vervolgd)

Ontvangen boeken

Van den chef van het Verkeerswezen te Amsterdam, den heer C. Bakker, ontvingen wij een serie sluitzegels, naar zijn aanwijzingen vervaardigd door S. Schlesinger en G. J. J. Verbeek; de heer Clinge Doorenbos vervaardigde de meeste van de dichtelijke opschriften dezer zegels, waarmee bedoeld wordt het publiek op te voeden tot het in acht nemen van de verkeersregelen en het bevorderen van de veiligheid op den weg. Deze verkeersveiligheidssluitzegels zijn in rood en zwart gedrukt ☼ Gulpen en omgeving, Limburg's aan natuurschoon rijkste streek, tekst en teekeningen van Mr. E. Franquinet, is een uitgave van de Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer voor Gulpen en omstreken.

1) Eilanden in de Egeïsche zee. 2) Een der Sporadische eilanden in de Saronische golf. (Golf v. Egina).

Foto C. Steenbergh

HUIZE „OOSTERBEEK”. SALON

HUIZE „OOSTERBEEK”

ONWILLEKEURIG vlieden onze gedachten bij het lezen van bovenstaand opschrift naar het aan natuurschoon zoo rijke Geldersche dorp van dien naam; de fraaie buitenplaats, waarvan we in dit artikel het een en ander aan de lezers van „Buiten” willen vertellen, moet echter in een geheel ander gedeelte van ons vaderland gezocht worden en wel vlak onder den rook van de Residentie, doch nog juist op het uiterste puntje van de gemeente Wassenaar. Ze ligt eenigszins verscholen aan den Benoordenhoutschen weg, schuin tegenover het welbekende hotel „Boschhek”, dat evenwel sinds menschenheugenis door de meeste Hagenaars bij voorkeur met den eigenaardigen naam „Het Roomhuis” wordt aangeduid. ☼ Tegen het einde der zestiende en tijdens de zeventiende eeuw, toen het Haagsche Bosch — „het pronkjuweel der Hofstad” — reeds een zekere wereldreputatie genoot, veroorloofde menig, ruim met aardse goederen gezegend, residentiebewoner zich de weelde, daar in die prachtige omgeving een kostelijk buitengoed te laten aanleggen. Niemand minder dan Frederik Hendrik gaf in dit opzicht het voorbeeld, toen hij het vermaarde lustslot „Het Huis ten Bosch” voor zijne echtgenote Amalia van Solms stichtte! Verscheidene van die bezittingen met hare uitgestrekte parken zijn hier — al zij ’t dan grootendeels in niet meer volkomen oorspronkelijken staa: — voor het nageslacht bewaard gebleven; een wandeling, zoowel door het bosch zelf, als in den omtrek daarvan, loont daarom zeer zeker ruimschoots de moeite. Niettemin heeft ook deze streek door allerlei oorzaken in den loop der tijden heel wat van haar vroeger natuurschoon moeten inboeten, zoodat we helaas niet meer ten volle met den dichter kunnen instemmen, wanneer hij in vervoering uitroept:

„Heerlijk bosch van 's-Gravenhage! nooit volprezen lustwarand!
Liev'lingsplek van Hollands Tuinmaagd! pronksieraad van Nederland!

Wijd vermaard door eigen schoonheid, wijd vermaard door Huygenslied!
Wie, die eenmaal U doorkruiste, roemt verrukt Uw luister niet!”

Wat de geschiedenis van Huize „Oosterbeek” betreft, we zullen deze hier even in korte trekken nagaan. Reeds op een kaart van Die Haghe uit het jaar 1646 wordt op deze plaats een buitenverblijf aangegeven, vermeld als „Luchtenburch's tuin”. Daarna komt het voor op een uitgebreiden plattegrond van Delfland, vervaardigd in 1712. De oudste kaart, waarop we den naam „Oosterbeek” aantreffen, is er een van het Haagsche Bosch en omgeving, in het jaar 1812 geteekend door A. van der Spuy, naar wiens ontwerp in 1820 de beide bekende vijvers in het Bosch werden gegraven. ☼ De aanlegger van het park is waarschijnlijk zekere Zorcher, die omstreeks 1800 het landhuis bewoonde. Diens zoon — J. D. Zorcher — liet later verscheidene veranderingen aanbrengen: in de Haagsche geschiedenis maakte deze zich bekend door een ontwerp voor den aanleg van het Willemspark, dateerende uit 1856, dat eerst door den Gemeenteraad aangenomen, doch ten slotte niet uitgevoerd werd. ☼ Reeds vóór dien tijd — het juiste jaartal kon ik helaas niet te weten komen — kwam het buiten in het bezit der van Brienens, welke familie het tot den huidigen dag in eigendom heeft behouden, doch zelve het aangrenzende „Clingendaal” bewoont. — Verscheidene bewoners betrokken achtereenvolgens in den loop der jaren „Oosterbeek”, in 1905 werd het jaar tot 1920 bewoond door de familie IJzerman. Nadat stand geraakt was — het is merkwaardig, hoe snel onbewoonde landhuizen achteruitgaan! — werd het tot in alle onderdeelen duchtig onder handen genomen en gerestaureerd door den tegenwoordigen bewoner, den Heer K. H. H. van Bennekom, die het in Mei van genoemd

jaar betrok. ☼ Wanneer we de eenvoudige toegangspoort doorgaan en de rechte, in het begin van dit jaar gedeeltelijk opnieuw beplante oprijlaan volgen, zien we het langwerpige landhuis aan het einde daarvan aan onze linkerhand verrijzen. De achterzijde is naar den Benoordenhoutschen weg toegekeerd, terwijl de talrijke vensters van den voorgevel alle een schoon uitzicht bieden op de statige, tot de bezitting behorende boschpartijen, welke zich op uiterst schilderachtige wijze groepeeren rondom den spiegelgladden vijver. Waarlijk, het doorkijkje vanuit het park op het huis, dat zich tot in alle onderdeelen getrouw in het kristalheldere, zon-doorsprankelde water weerspiegelt en daaromheen de weelderige, groene omlijsting, mag zonder twijfel een trefend staaltje van Hollandsch landschapsschoon genoemd worden — de afbeelding op bladz. 293 legt daar zeer zeker getuigenis van af! — Er valt in het bijzonder een buitengewoon prachtige bruine beuk te bewonderen, welke dan ook in den loop der jaren door menig enthousiast kunstschilder op het doek vereeuwigd is; de ouderdom van dezen boom bedraagt naar schatting minstens 300 jaar. Een ommegang door het park levert voor een botanicus stellig een waar genot op, het ligt echter volstrekt niet in onze bedoeling, een opsomming te geven van de uitgebreide collectie boomen, heesters en planten, waarvan de merkwaardige soorten hier dikwijls in meer dan één exemplaar vertegenwoordigd zijn: vermelden we slechts de talrijke eeuwenoude eiken, beuken, kastanjes en dennen, de ceder, de treurbeuk, de Canadeesche mispel en de tulpenboomen. In het voorjaar is de omgeving van het huis in een waar feestkleed gestoken door de allerwegen bloeiende en geurende siringen en witte en roode meidoorns, terwijl de maand Juni de kroon spant — met name de tijd, wanneer de schitterende rhododendrons in vollen bloei staan. Bizondere vermelding verdient nog de prachtige Geldersche roos (*Viburnum Opulus L.*), welker takken met haar scharlakenroode besjes bij mijn bezoek aan Huize „Oosterbeek”, in October van het vorige jaar, de hal sierden en niet weinig ertoe bijdroegen, om de hier overal heerschende gezelligheid nog te verhoogen. Dat dit heerlijk natuurbosch, waarin het inderdaad een genot is, eenigen tijd rond te dwalen en eens even het drukke Haagsche stadsleven te ontvliesen, rijk bevolkt wordt door wilde konijnen, eenden, duiven en fazanten, behoeft wel geen betoog. Tallooze soorten zangvogels hebben in deze rustige omgeving, hoog tusschen het groen der oude verweerde stammen, hun nestjes gebouwd en geven in het schoone jaargetijde den ganschen dag hun vroolijke wijsjes ten beste; verrukkelijk zijn de maanlichte lenteavonden, waarin de nachtegaal zijn jubellied, uit de boomen op het eilandje in den vijver, ver in het rond doet weerklinken . . .

☼ Voor we van het bosch afscheid nemen, moeten we nog even de aandacht vestigen op het, in de onmiddellijke nabijheid van het huis gelegen, alleraardigste theehuisje, dat inwendig geheel van fraai, origineel stucwerk in Lodewijk XVI-stijl is voorzien en dat de lezer op bladz. 293 vindt afgebeeld. ☼ Betreden we thans het statige landhuis door de dubbele glazen voordeur, juist in het midden van den breeden, witgepleisterden voorgevel gelegen. Al ras valt ons bij het overzien der ruime vestibule met aansluitende hal op, dat in deze woning deftigheid en gezelligheid harmonisch samengaan; men bespeurt onmiddellijk, hoe hier een kunstzinnige en tegelijkertijd zorgzame hand aan het werk geweest is. Overal intieme zitjes en knusse hoekjes, waar 's avonds schemerlampen een zacht licht verspreiden, nergens ontbreekt een smaakvolle bloemen- of plantenversiering, die steeds zooveel bijdraagt, om de gezelligheid te verhoogen. Laat ik het maar verklappen, — tijdens mijn gesprek met den Heer van Bennekom werd het mij al spoedig duidelijk —, dat in deze woning de ouderwetsche huiselijkheid en het

Foto C. Steenbergh

HUIZE „OOSTERBEEK”. KOEPEL

gezellige familielevens als nummer één gelden: iederen Zondag is er réunie van kinderen en kleinkinderen en wordt de dag, al naar het jaargetijde en al naar het ongestadige Hollandsche weer uitvalt, binnen- of buitenshuis doorgebracht. Welk een wijding moet er van de Kerstmisviering, hier in deze met hulst en geurend dennegroen versierde hal uitgaan. Slechts één ding ontbreekt, om de vergelijking met beschrijvingen van het Kerstfeest in oude Engelsche romans volkomen te kunnen doorstaan: het knappende houtblokkenvuur in de schouw, dat vervangen is door de meer comfortabele, doch niettemin heel wat minder poëtische centrale verwarming. ☼ De hal beslaat de geheele diepte van het huis, zoodat de vensters aan de achterzijde een ruim uitzicht bieden over het uitgestrekte weiland, op den rechten zoom van het

Foto C. Steenbergh

HUIZE „OOSTERBEEK”. VIJVER MET UITZICHT OP DE ACHTERZIJDE VAN HET HUIS

Haagsche Bosch. Tenminste . . . zoo is de toestand nog, terwijl ik dit schrijf, doch hoe zal deze binnenkort zijn? De ononderbroken groei der Residentie is in den laatsten tijd ook naar deze zijde sterk waar te nemen en een steeds langer wordende rij woningen, die langs den Benoordenhoutschen weg verrijst, dreigt weldra het zoo fraaie uitzicht op het Bosch voor de bewoners van „Oosterbeek” geheel en al te benemen! Zooals vanzelf spreekt, behoort het algemeen belang vóór dat van den enkeling te gaan, doch zou er in dit geval, waar naar alle zijden uitgestrekt bouwterrein te over is, nog geen mouw aan te passen zijn? Naar ik vernam, zijn in die richting werkelijk stappen gedaan, doch vermoedelijk wel zonder bevredigend resultaat . . .

Keeren we thans echter tot de hal terug. Ter linkerzijde — op de afbeelding op bladz. 295 goed zichtbaar — verdient de prachtige, doch eenvoudig gebeeldhouwde trap ten zeerste onze aandacht: het doet goed te zien, hoe voortreffelijk de bouwmeester van het oude huis hier met de juiste verhoudingen en de artistieke afwerking geslaagd is. Langs de trap en op het bovenportaal is een fraaie collectie Oostersche wapens en een slangehuid aan den wand aangebracht. — Aan de achterzijde maakt de hal een hoek naar rechts, een vergrooing, die door het uitbreken van een kamer eraan toegevoegd werd. Hoe gezellig en huise-lijk doet de schouw — afgebeeld op bladz. 294 — gemetseld van in het park gevonden en waarschijnlijk van een vroegere verbouwing afkomstige roode steenen, terwijl de zware donker eikenhouten consoles indertijd deel uitmaakten van een oud Belgisch kerkorgel; het geheel is van een volkomenheid en harmonie, zooals men zich slechts wenschen kan! Nog een aardig voorbeeld, dat duidelijk aantoonde, hoeveel menigmaal door juiste aanwending van een schijnbaar nutteloos voorwerp te maken is, biedt een spiegel, gevat in een mooi gesneden, eikenhouten, Lodewijk XVI lijst, met op het glas liggende guirlandes, welke laatste afkomstig is uit het huis van den „pluimgraaf” en daar in vroeger jaren als bovenlicht van een deur dienst deed! Op deze fries kan voorloopig het „sic transit gloria mundi” niet in toepassing gebracht worden, integendeel! Twee tegenover elkaar gelegen deuren, vlak achter den ingang, sluiten de heerenkamer en de eetzaal af. Het eerstgenoemde vertrek bevindt zich ter linkerzijde en werd door den vorigen bewoner van Huize „Oosterbeek” als eetkamer gebruikt; men heeft thans de oude eikenhouten betimmering, daar, waar vroeger de plaats van het buffet was, op zeer vernuftige wijze voor de bibliotheek benut. De Heer van Bennekom heeft de tegenwoordige — rechts van de hal gelegen — eetzaal ingericht in stijl Lodewijk XIV, het donkere gebeeldhouwde eikenhout, afkomstig uit een Belgisch kasteel, geeft aan het geheel een niet te miskennen deftig cachet, hoewel de eerste indruk, dien men bij het betreden ervan ontvangt, zonder twijfel wederom die van intieme gezelligheid is. Ter weerszijden van de deur merken we twee kunstig gesneden houten beelden op, Neptunus en Bacchus voorstellende. Deze beide goden staan daar in hun nissen in een halfgetemperd licht te droomen van ver-voor-bije tijden, doch konden helaas door deze omstandigheid onmogelijk door onzen fotograaf „verschalkt” worden. — Aan de overzijde bevindt zich de statige schouw, waarboven een fraai Vlaamsch schilderstuk — een kaartspelend gezelschap voorstellende —

Foto C. Steenbergh

HUIZE „OOSTERBEEK”. DE SCHOUW IN DE HAL

prijkt. De paneelen tusschen de drie vensters zijn geheel gevuld met sierlijk Spaansch schilderwerk (toile de Cordoue), terwijl de betimmerde wand daartegenover voor een groot deel ingenomen wordt door de bijkans tot de zoldering reikende, gebeeldhouwde kristalkast, met een buitengewoon reikende, gebeeldhouwde kostbaren inhoud. Achter de eetbezienswaardigen en kostbaren inhoud. Achter de eetkamer, eveneens met een schoon uitzicht op den vijver en het park, ligt de groote in Lodewijk XVI-stijl gehouden salon: bij het binnentreden valt onmiddellijk, naast de voorname deftigheid, een alles-overheerschende rust in sterke mate op. De breede schoorsteen met het engelenfiguurtje in het médaillon en daar omheen de bekende vergulde guirlandes met het bloemenmandje, is een nadere beschouwing zeker overwaard: het geheel is op de groote illustratie boven dit artikel duidelijk weergegeven. Overigens verdienen eenige fraaie schilderijen uit de Italiaansche en de Fransche school en de prachtige antieke kristallen lichtkroon ten volle de aandacht. Door een klein aangrenzend salon — aan de achterzijde van het huis gelegen en in gezelligen, modernen,

Engelschen stijl ingericht, komen we weer op ons uitgangspunt — de hal — terug. We willen ten slotte nog even een kort bezoek brengen aan de ruime, in den linker vleugel van het gebouw gelegen keuken, waar het licht in een eigenaardige, zacht-paarse tint door het origineele oude vensterglas naar binnen valt. De ouderwetse, blinkende koperen pomp is hier wél op haar plaats, terwijl ook de nog geheel intact gebleven, doch natuurlijk niet meer in gebruik zijnde broodbakkerij onwillekeurig de herinnering aan vroegere bewoners van Huize „Oosterbeek” in het leven roept. Indien het mogelijk ware, dat deze thans eens een blik konden slaan binnen de muren van het grijze landhuis, dan zouden zij ongetwijfeld moeten bekennen, dat hun oud bezit zich tegenwoordig in goede handen bevindt en nog evenals voorheen, in hooge mate de naaste omgeving tot sieraad strekt!

A. W. FRANCKEN

Aartsvaderlijke zeden ten platten lande

(Slot)

DE buurtgemeenschap behoort tot de aartsvaderlijke instellingen, die berusten op overoude gebruiken. De traditie van wederzijdsche rechten en plichten wordt streng gehandhaafd en als onschendbaar beschouwd. Ieder huis heeft zijn „naobers”. De grenzen van een „naoberskring” of buurgilde, die van eeuwen her geldig waren, blijven trouw gehandhaafd. De buurschap gaat volgens vaste volgorde. Bij alles is de naaste buur de man, die de zaken regelt en de tweede buur staat hem terzijde. De vier naaste burenen heeten „noodnaobers”. Opmerkelijk is, dat de eerste buur niet altijd 't dichtst bij woont, bij wie moet worden bijgestaan. Het kan best zijn, dat er nieuwe zijn komen wonen door het bouwen van een huis, tusschen twee burenen, wier huizen vroeger 't dichtst bij elkaar stonden. Maar de buur, die 't huis bij stond, blijft gelden voor den naasten buur. Een weg of pad is vaak de grens van 't gebied eener buurtgemeenschap. Als iemand zich ergens gaat vestigen, dan rust op hem de verplichting om vooraf bij zijn toekomstige buur een bezoek teekent, dat hij moet vragen of hij buur mag worden. De een of andere oneenigheid kan een veete doen ontstaan, die

Foto C. Steenbergh

HUIZE „OOSTERBEEK.” DE HAL

zóó hevig kan worden, dat een „naober” wordt geboycot. Dit geldt voor een groote schande, en 't is duidelijk, dat, wie op deze wijze door het burengericht wordt gevonnist, „uitgedaan”, zooals dat heet, niet voor zijn plezier uit is en meestal maar wijs doet, zich elders te vestigen. Als een nieuwe buur verlof heeft gekregen, na ingewonnen inlichtingen, om in den buurkring te komen en dus lid zal worden van het gilde, dan komen alle vrouwen en meisjes uit de buurtschap het huis schoonmaken. Soms helpen de mannen mee. De vloeren worden geschrobd, de muren gewit, de ruiten gewasschen, stroo in de bedsteden gelegd enz. Als alles in orde is, dan wordt de bezem uit het dak gestoken en de vlijtige werkers en werksters worden getraceerd op koffie met stoet. ☼ Alle burens trekken er met hun paarden en wagens op uit om de nieuwe burens met hun hebben en houden in te halen. Ze worden beloond voor hun moeite met een onthaal, dat „intrekkingsmaol” of „willekumste” wordt genoemd en bestaat uit koffie, wittebrood en brandewijn. — Bij het bouwen van een nieuw huis helpen de burens steenen, hout en riet rijden. Ze ontvangen daarvoor een „steendermaol”. Als de gebinten zijn opgericht, krijgen zij voor hun bewezen diensten een „richtemaol”. Deze tractaties bestaan in het schenken van een „drupje”. Het is de gewoonte, dat in het nieuwe huis de „naobervrouwen” het eerste vuur aanleggen. Ook geschiedt dat, als nieuwe bewoners in een reeds bestaand huis komen. Volgens ter Gouw is dit „vuurbeuten” van oud-Germaansche herkomst, een offerande aan de goede huisgeesten, de elfen, die de beschermgeesten waren der heidenen. In lief en leed, in weelde en armoede, bij geboorte, bij huwelijk, bij sterfgeval bewijzen de burens elkaar allerlei diensten. Ze komen waken, als een mensch of een stuk vee ziek is. Ze halen den dokter of de vroedvrouw of den geestelijke, als dat noodzakelijk is. Ze leenen elkander gereedschappen, landbouwwerktuigen, etenswaren en doen boodschappen voor elkander, als ze naar stad gaan. ☼ De buurkinderen gaan samen naar de school, de volwassenen naar de kerk, de markt en naar een feest. In den ouden tijd werden de weerbare mannen uit een buurt tezamen opgeroepen voor „hand- en spandiensten” door den heer of door de gemeente voor het herstellen der wegen, het halen van grint enz. Bij het oogsten, bij het aardappelrooien, bij het dorschen, het vlasbraken, bij het bouwen van een veldoven helpen de burens elkander. De vrouwen helpen elkaar aan de waschtobbe, bij het spinnen, kool-snijden, innaken van snijboonen, het inzouten van de slacht. Vooral in afgelegene streken heeft deze wederkerige hulp in nood, bij ziekte of anderen tegenspoed, een groote beteekenis. Het is duidelijk, dat het wederzijdsch hulpbetoon, dat op overoude tradities berust, den band tusschen de buurtgenooten inniger maakt. Een goede verstandhouding is daarvoor echter noodig en het is dus zeer verklaarbaar, dat niet zoo heel licht een nieuwe buur wordt opgenomen in den vast aaneenge-

sloten kring. ☼ In al deze dingen is zeker veel poëzie. De verhouding tusschen de burens steekt wel zeer gunstig af bij die der stadsbewoners, die meestal hun allernaaste burens niet kennen, of alleen, als ze ruzie hebben gehad of elkaar door een of ander burengerucht hebben gehinderd. De familieband wordt zeer in acht genomen, zelfs tot nichts- en neefs-kinderen; sommigen zijn zeer „familieziek”. Als een familie vermogend is, dan worden nog al eens leden van de familie onderling uitgehuwelijkt, „om 't goed bijeen te houden”. Van elders aangekomen worden soms jarenlang als vreemde indringers beschouwd. Onder de eenvoudige, maar gegoede dorpelingen komt even goed als bij de rijken in de stad of bij adellijke familiën familietrots en standsvooroordeel voor. ☼ Tot afwisseling van het eentonige, dagelijksche leven zijn familiebezoeken zeer welkom. Op Zondagmiddag, op winteravonden, met Nieuwjaar worden ze afgelegd. Tusschen Nieuwjaar en Vastenavond waren er vroeger spinvisites. Daarbij werd het nuttige met het aangename verenigd. Er werd ijverig gesponnen en flink getraceerd. Bij bruiloften, geboorte en begrafenismalen mocht geen familielid ontbreken. Waar een varken of een rund werd geslacht voor eigen gebruik, volgde een slachtvisite, waarbij de gasten onthaald werden op aardappels met gebraden vleesch of soep en waarbij 't drupje niet ontbrak. Zoowel na den voorjaarszaaitijd als bij 't aardappelrooien in den herfst was er een jaarlijksche familiebijeenkomst. Deze feesten heetten „de groote visite”. Ze werden ook wel eens Kermis genoemd, omdat ze veelal bij gelegenheid van de Kermis werden gegeven. Aan de Kermis ging altijd een groote schoonmaak vooraf. Deze heette in Drente 't „hemmelen”.

Foto C. Steenbergh

HUIZE „OOSTERBEEK”. HOEKJE IN HET PARK

Vóór de Kermis werden overal de huizen geverfd als 't noodig was. In Noord-Holland werden dan ook nog de voetstraatjes met nieuwe verf bestreken, de muren en ook de boomstammen op het erf gewitteld en geblauwd. Er werd overal overvloedig van de opgediende spijzen en dranken gebruik gemaakt. Uit het kraantje van de dikbuikige koperen of tinnen koffiekannen liep bijna gestadig een stroom van koffie in de kopjes. Wie niet meer bergen kon, moest zijn kopje omkeeren, anders werd 't telkens weer ongevraagd opnieuw gevuld. Deze of gene, die met dit gebruik niet bekend was, werd soms genoopt om veel meer van het bruine vocht te drinken dan hem lief was, want een ingeschonken kopje niet uit te drinken zou een belediging zijn voor de gastvrouw. — Dat het gebruik van het omkeeren van het kopje ook vroeger in de steden bekend was, b.v. in Amsterdam, blijkt ons uit den roman van Woutertje Pietersen, van Multatuli, waarin één der gasten zegt: „Dankjewel, Juffrouw Pietersen, ik heb m'n kopje omgekeerd, dat zie je wel!” ☞ 'n Goede gelegenheid om elkaar te ontmoeten en het nieuws te bespreken is er bij het uitgaan van de kerk; in groepjes bijeen blijven, bij goed weer, de kerk-gangers na de preek nog wat staan praten. ☞ Voor den aanvang der godsdienstoefening kan men de jongelingen aan de kerkdeur vinden, die de binnenkomende meisjes opwachten en monsteren. Ze doen dus hetzelfde als de jongeheeren in de stad, die in concertgebouw of schouwburg zich posteren bij den ingang om, vóór de uitvoering begint of in de pauze, de dames te bezien, die passeeren. ☞ Ook de dominee. ☞ Ook de dominee en de schoolmeester onthalen soms de boeren, die hun mest hebben gebracht voor hun tuin en akker. Dit onthaal heeft den niet zeer smakelijken naam van mestmaal.

J. SCHUITEMAKER Cz.

EEN GEVELSTEEN IN DE KALVERSTRAAT TE AMSTERDAM

EEN GEVELSTEEN

HIJ ligt nu roemloos opgeborgen, de gevelsteen, die eenmaal het sieraad was van het perceel Kalverstraat 10 te Amsterdam, waar nu, reeds sinds zooveel jaren, de firma Spijker haar antiquiteiten-zaak heeft gevestigd. Vele illustere voorgangers hebben de tegenwoordige bewoners gehad: op een enkele uitzondering na zijn wetenschappen en schoone kunsten er door de eeuwen heen geëerd. En de beeltenis van Hugo de Groot, den staatsman-dichter, was wel bij uitstek passend voor een woning, die als „Bibliopolium” alle boekenliefhebbers, niet alleen uit Amsterdam, maar uit heel Europa tot zich trok. ☞ De eerste, die de faam van dit huis, waaraan later Grotius meerderen luister zou bijzetten, vestigde, was Clemens de Jonge, de uitgever van Rembrandts etsen, wiens vriendschap door den kunstenaar op hoogen prijs werd gesteld. Hij heeft dan ook van dezen kunsthandelaar een portret geëet, dat tot een der voortreffelijkste van Rembrandts oeuvre moet worden gerekend. ☞ Maar Grotius prijkte nog niet in den gevel. De gevelsteen (welke echter in hout is gebeiteld) werd pas door Thirion, den uitgever van Wagenaars Historie van Amsterdam, naar de Kalverstraat overgebracht van den Nieuwendijk, waar hij tot 1742 gevestigd was geweest. De ornamentiek van den „steen” wijst echter op een veel vroeger datum van ontstaan: waarschijnlijk werd hij vervaardigd, toen het huis op den Nieuwendijk werd gebouwd. Wat in 1680 geschiedde. ☞ De Latijnsche inscriptie, die zich blijkens een schilderij van Ouwater boven Huig de Groots beeltenis bevond: „Dum teritur cos literatis usui et literis prosit bonis”, d.i. „Zoolang de slijpsteen slijt ten

bate der geleerden, komt 't ook ten goede aan een schoone letterkunde” werd omstreeks dienzelfden tijd, in het eind der 17e eeuw, door den boekverkooper Wetstein voor den gevel in de Kalverstraat geschreven. ☞ Op het eind der 18e eeuw verloor het huis veel van zijn luister. Hollands groote staatsman zag toen neer op een dringende, schreeuwende menigte, die, als thans door de Staatsloterij, door de Generaliteitsloterij de fortuin tot zich trachtte te halen. Dit officieele gebouw werd ter weerszijden door een logement, zijnde Het Hof van Holland en de Graaf van Holland begreemd, zoodat doorluchtige vreemdelingen zich konden vermeiden in de aanschuiving van oud-vaderlandsche dobbelzucht. ☞ Maar gelukkig heeft Hugo de Groot deze verandering niet al te lang overleefd: in de 19e eeuw heeft de boekhandelaar Johannes Muller, de bekende importeur van Duitse boeken, een onderdak in het huis gevonden, totdat in 1883 de firma Spijker zich er vestigde. ☞ En Hugo de Groot, wiens houten statuut op den duur minder bestand bleek tegen de vochtigheid van ons klimaat, aan het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap ter verdere conservering werd geschonken. R.

BIJ DE DIEREN

DE PELGRIM MET DEN LAMMEN ACHTERPOOT

EEN kleine kever krabbelde moeizaam voort op een rotsachtigen weg. Er waren veel hindernissen op zijn pad, stroohalmen en dergelijke moeilijk te beklimpen te verwerpen. Het was bijzonder inspannend. Vliegen kon hij niet. Het was een loopkever. Daar kwam nog bij dat zijn linker achterpoot verlamd was — van zijn geboorte af aan. Hij liet dien poot slepen. Het was een treurig geval. Maar hij trok dapper ver-

der. Kevers loopen niet en reizen niet. Zij trekken als pelgrims. Dat is een groot verschil. ☞ „Gaat u toch uit den weg!” schreeuwde een hommelt, Zoemster genaamd, den kever toe en zij bromde boos. „Daar zwerft me zoo'n nette dames, die op weg zijn naar de bloemmarkt!” — „Neemt u mij niet kwalijk”, zei de pelgrim met den lammen achterpoot, „ik moet op een bedevaart uitdenken, ik ben kreupel”. ☞ Hij wees met zijn voelspriet naar den verlamden achterpoot. — „Zoo, zoo”, zei mevrouw Zoemster medelijdend, „dat is wat anders. Dat had ik niet gezien. Ik had te veel haast. Als men tegenwoordig niet zeer bijtijds bij de bloemen komt, dan is alles voor je neus weggepikt. De concurrentie is enorm. Maar waarom trekt u uit? Zou het voor uw poot niet beter zijn, als u thuis bleef? U moest trouwen. Dan krijgt u tenminste uw eten en drinken op tijd”. — „Neen, ik moet op mijn bedevaarttocht voorttrekken”, zei de pelgrim met den lammen achterpoot. „Een oude kever, dien ik voor mijn kwaal raadpleegde, heeft me dat geraden. Hij sprak van den godsdienst van den heiligen Scarabeus¹⁾ en hij zei, dat ik het rad des levens moest zoeken. Dat is een zeer oud geloof en een groote troost voor arme loopkevers”. — „En wat heeft een mensch daaraan”? vroeg mevrouw Zoemster. „Het is toch zeker heel wat verstandiger, om behoorlijk op tijd op de markt te komen”. ☞ De kleine kever trok het verminkte pootje met een ruk tegen zijn lijf op, zoodat het niet meer te zien was. — „Men kan een rozenkever²⁾ worden”, zei hij geheimpzinnig. — „Is dat

¹⁾ De Heilige Tor speelde een zekere rol in de godsdienstige voorstellingen en gebruiken van de oude Egyptenaren. ²⁾ Soms hebben de rozen in onze tuinen veel te lijden van het Rozenkevertje (Phyllopertha horticola). Dit insect, dat de

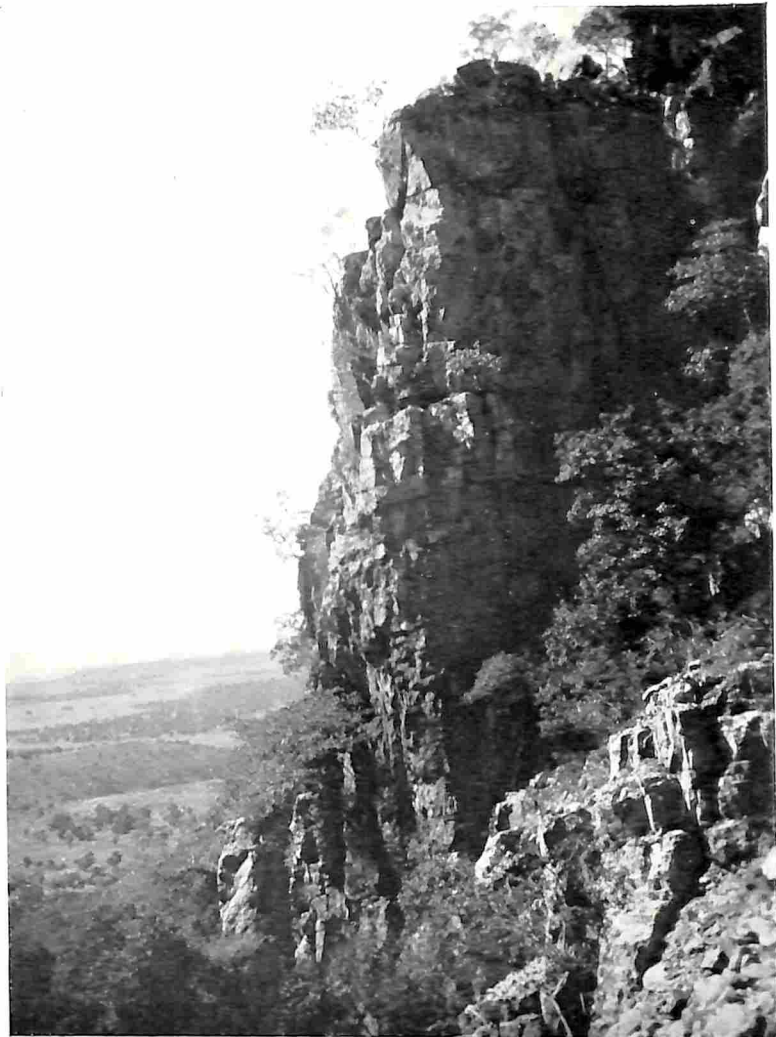
een beroep, dat nogal wat inbrengt?" vroeg mevrouw Zoemster. ☼ Ze was een door en door practische huisvrouw. Haar honingpotten waren onovertroffen en bekend in den ganschen kring, zoover een insect maar vliegen kan. — „Men glanst dan als vloeibaar goud en men kan vliegen. Men ligt in de rozen en men ademt hun geur in". ☼ Mevrouw Zoemster werd hierdoor aan haar markt herinnerd. — „Ik moet nu werkelijk voortmaken", zeide ze, „er is tegenwoordig maar al te veel concurrentie. Ik wensch u in alle geval het beste". ☼ De pelgrim met den lammen achterpoot trok verder. Er kwam een voertuig aan op den weg. ☼ „Dat is het rad des levens", dacht de pelgrim met den lammen achterpoot en hij haastte zich het rad tegemoet. — Het rad ging over hem heen. ☼ Op den weg bleef slechts een vormlooze massa. . . . Ter zelfder tijd kroop in het zonnige Zuiden een klein rozenkevertje uit het ei. Onmiddellijk daarop betastte hij met zijn voelspriet zijn linkerachterpoot. Hij wist zeh niet, waarom hij dat deed. De linker achterpoot was gezond en krachtig en glansde als vloeibaar goud. Hij was haast nog mooier en glanzender dan de andere pooten. ☼ De rozen geurden. Het rad des levens ging verder. MANFRED KYPER

fraaiste bloemen vernielt, is 9 à 11 m.M. lang, glanzig blauwgroen en sterk behaard. De larve leeft op de wortels van verschillende overblijvende planten en verschoont ook de potplanten niet. Uit A. E. BREHM: *Het leven der Dieren*, bewerkt door S. P. HUIZINGA.

Van „die Suid-Afrikaanse Land"

„Een ider nasie het syn Taal,
Ons praat van Kaap tot in Transvaal,
Wat almal maklik kan verstaan,
Wat gaat die ander tale ons aan?
Ons praat so's Pa en Oupapa,
Die Landstaal van Suid Afrika!" 1

ZUID-AFRIKA! — Welk een eigenaardige beking ligt er voor ons Hollanders toch in dien naam, hoe zijn wij ons nog steeds bewust van de verwantschap met dat deel der bewoners, wier voorouders — uit onzen vaderlandschen stam gesproten — den grondslag hebben gelegd tot die belangrijke Staten, welke zich tegenwoordig, al zij het dan onder geheel andere staatkundige en economische verhoudingen als voorheen, in zulk een grooten bloei mogen verheugen. We bedoelen de vier provinciën der Unie van Zuid-Afrika: Kaap de Goede Hoop (de Kaap-provincie, vroeger de Kaapkolonie); Oranje Vrijstaat, Natal en ten slotte Transvaal, vóór de Britsche overheersching ook wel de Zuid-Afrikaanse Republiek genaamd. Zooals men weet, werd deze Unie in het jaar 1910 gesticht, aan haar bestuur is tegenwoordig ook nog het uitgestrekte gebied van het voormalige Duitsch-Zuid-Afrika toegevoegd, onder den naam van het Z. W. Protectoraat. De foto's, waarnaar de bij dit artikel gevoegde afbeeldingen gereproduceerd zijn, werden in verschillende deelen van de genoemde uitgestrekte provinciën genomen en sommige bevestigingen zonder twijfel nog eens — wat zeker als algemeen bekend geacht mag worden — dat Zuid-Afrika rijk is aan landstreken, waar Moeder Natuur hoogtij viert. Men bezie maar eens de afbeelding op blz. 299, de Howick-waterval in Natal voorstellende; in haar geheel stort de Umgeni-rivier in één val 108 meter diep naar beneden, wat een onbeschrijfelijk mooi en indrukwekkend schouwspel oplevert. Een wonderdend geweld ter hoogte van den Utrechtschen Domtoren in den afgrond neerploffend! Geen wonder, dat het plaatsje Howick, met zijn overigens naar alle richtingen prachtige omgeving, veelvuldig bezocht wordt door de bewoners van de zich op 14 mijlen afstand uitstreckende hoofdstad Pieter Maritzburg: ook geldt het als een uitgelezen vacantieoord voor hen, die de hooge en druk-

VAN „DIE SUID-AFRIKAANSE LAND". SCHERPE GRENSSCHEIDING TUSSCHEN ROTSEN EN VLAKTEN BIJ RUSTENBURG

kende zomertemperatuur van het aan den Indischen Oceaan gelege Durban voor eenigen tijd willen ontsnuden. Het zoo geheel andere klimaat op zulk een korten afstand (slechts vier uren sporen!) wordt veroorzaakt door het groote verschil in hoogte. Pieter Maritzburg ligt namelijk op 676 meter boven den zeespiegel en het geldt als geen bijzonderheid, wanneer het in het binnenland in de wintermaanden des nachts eens vriest, terwijl in Durban de zomer ononderbroken voortduurt. Natuurlijk openbaart dit verschil zich ook zeer

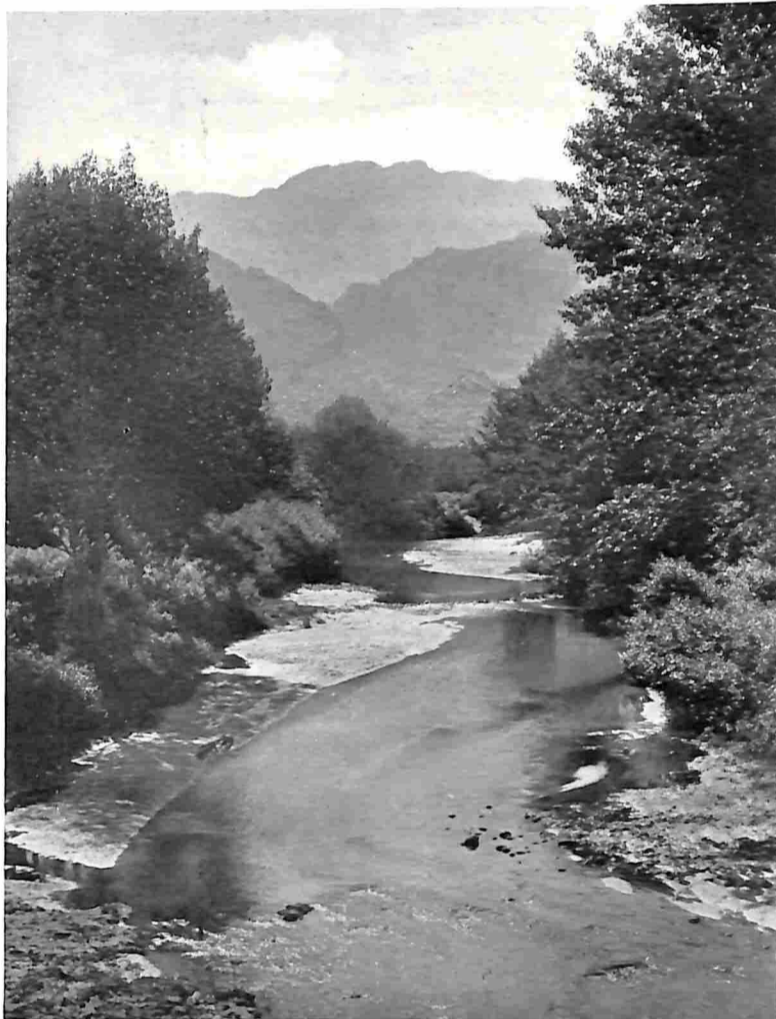
DE DRAKENBERGEN IN NATAL

1) Tweede couplet van het oude „Afrikaanse Volkslied".

sterk in den plantengroei: aan de kuststreek heerscht een in alle opzichten sub-tropisch klimaat, zoodat hier o. a. palmen, ananassen, bananen, cactussen en reusachtige aloë's aangetroffen worden. In het binnenland gedijen daarentegen — maar dan ook in overvloedige mate — alle mogelijke fruitsoorten, zooals appelen, peren, perziken, abrikozen, druiven, vijgen, frambozen, aardbeien, enz., te veel om op te noemen. Over het algemeen mag de bodem van geheel Natal vruchtbaar genoemd worden en is deze provincie dan ook wel eens de „tuin van Zuid-Afrika" genoemd. Langs de kust en in het noordelijke Zoeloeland liggen vele uitgestrekte thee- en suikerplantages, bovendien wijdt men zich in deze streken aan de cultuur van rijst, koffie, tabak, katoen en nog verscheidene andere producten. Het land stijgt in de richting van het binnenland omhoog in den vorm van drie groote terrassen, geheel in het Westen verheft zich het woeste, gemiddeld 2000 meter hooge Drakenberge, dat Natal van Oranje Vrijstaat en Basuto-land scheidt. Van hier stroomden alle rivieren zuidoostwaarts naar den Indischen Oceaan; met de bevaarbaarheid ervan is het wegens de tallooze stroomversnellingen en ondiepten zeer treurig gesteld, de voornaamste stroom is de Tugela. Op de oostelijke helling van het Drakenberge ligt de fraaie stad Ladysmith, welken naam vele lezers zich nog wel zullen herinneren uit den tijd van den Transvaalschen Oorlog: het beleg dier stad was toenmaals een der gewichtigste gebeurtenissen¹⁾. Hier splitst de spoorweg van Durban, via Pieter Maritzburg naar Johannesburg en Pretoria zich: deze hoofdlijn passeert het Drakenberge over den pas Langs Nek. De zijlijn buigt af naar den ongeveer 1600 meter hoogen Van Reenenpas en loopt over Harrysmith dwars door Oranje Vrijstaat, om te Bethlehem, Kroonstad of Klerksdorp — deze laatste plaats ligt in Transvaal — aan te sluiten op de lijnen, welke de laatstgenoemde provincie met Kaapstad verbinden. ☒ Zoowel het vroolijke Pieter Maritzburg als het meer bedrijvige Durban zijn tegenwoordig belangrijke moderne steden, in beide trekken verschillende fraaie openbare gebouwen de aandacht. De haven van Durban maakt zoowel in letterlijken als in figuurlijken zin een „grootscheepschen" indruk: in het jaar 1857 werd met den aanleg der werken begonnen. Ten noorden ervan strekt zich een prachtig strand — the Ocean Beach — uit, hier geven steeds talrijke badgasten zich aan het in dit warme klimaat zoo intense genot van zwemmen en baden over. Deze gelegenheid is zoodanig van de open zee afgesloten, dat men voor de hier zoo menigvuldig voorkomende haaien in het geheel geen vrees behoeft te koesteren. De stad bestaat uit twee gedeelten, de handeldrijvende benedenstad, waar talrijke groote kantoorgebouwen gevestigd zijn en de fraaie bovenstad, the Berea, prachtig aangelegd, met breede lanen en een bezienswaardigen plantentuin; de voornaamste straat, die de geheele stad doorsnijdt, heet West-street. ☒ De baai, Port-Natal, werd op Kerstdag 1498 ontdekt door den Portugeeschen zeevaarder Vasco da Gama, tijdens diens bekende reis, waarop hij de verbinding ter zee met de Oost tot stand wist te brengen. Ter eere van het feest doopte hij haar „Dies Natalis" of ge-

1) Den 30sten October 1899 was de onder bevel van den Engelschen generaal White staande stad door de Boeren ingesloten, na verschillende pogingen van generaal Buller werd ze den 1sten Maart van het volgende jaar ontzet.

boortedag, waarvan de naam Natal is afgeleid. In 1575 werd het kustgebied vrij nauwkeurig beschreven door een anderen Portugees, Perestrello genaamd. Af en toe kwamen hier wel eens schipbreuken voor; zoo verongelukte in 1686 de „Stavenisse" der Oost-Indische Compagnie. De schipbreukelingen wisten het wrak in een kleiner vaartuig om te bouwen en op deze wijze Kaapstad weer te bereiken, doch enkelen bleven achter, tot er hulp zou komen opdagen. Deze gebeurtenis gaf aanleiding, dat de Compagnie hare opmerkzaamheid aan Natal ging schenken en het gevolg was, dat ze de baai en het omringende land voor 20.000 gulden van het opperhoofd Ingese kocht. In tegenstelling met de Kaapkolonie is er evenwel nooit veel werk van deze bezitting gemaakt en had de nederzetting weinig of niets te beteekenen. ☒ De eigenlijke stichting van Natal was het indirecte gevolg van verschillende gebeurtenissen, welke aan de Kaap hadden plaats gegrepen. Deze kolonie werd den 10den Januari 1806 voor de tweede maal door de Britten veroverd en thans voor goed, want in Augustus 1814 verviel ze bij het Tractaat van

DE DWARS-RIVIER IN DE KAAP-PROVINCIE

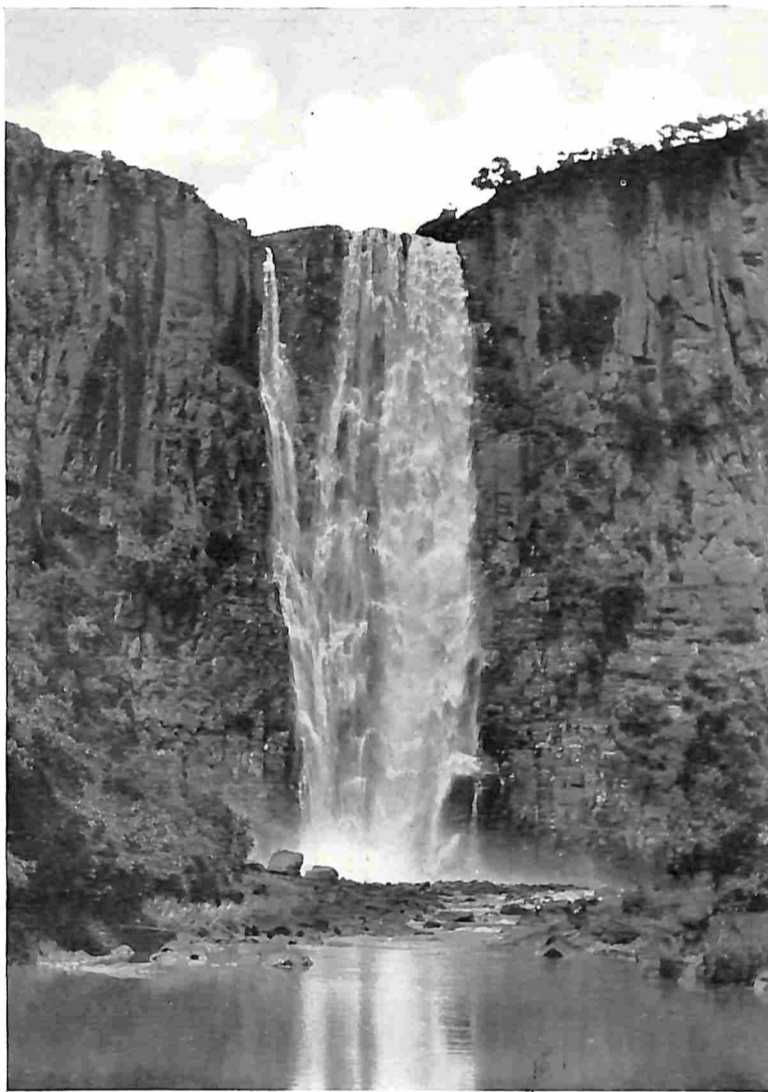
Londen definitief aan Engeland¹⁾. — Op den duur was het onmogelijk voor de Kaapsche Boeren, met hun ingeboren zucht naar vrijheid en onafhankelijkheid, om zich naar het nieuwe bestuur te schikken. Moeilijkheden van allerlei aard rezen voor hen op en noodzaakten hen ten slotte tot den zoogenaamden „grooten trek", die tusschen de jaren 1836 en 1840 plaats vond. Zoo hadden zij ontzettend veel te lijden van de herhaaldelijke strooptochten der kaffers, zonder dat de regeering afdoende maatregelen hiertegen nam²⁾. Een andere oorzaak was gelegen in het feit, dat in 1828 de Hottentotten met de blanken gelijkgesteld en in 1834 de slaven vrijverklaard werden, zoodat de Boeren geen voldoende werkvolk meer konden krijgen. Verder trachtten vele Engelsche en Fransche zendelingen de kaffers uit het binnenland zooveel mogelijk te beschaven en verschaften zij velen van deze huisvesting in de Kaapkolonie. De Boeren, die voor hunne talrijke kudden uitgestrekte velden behoefden, zagen het terrein nu meer dan eens door de zoo zeer gehate inboorlingen ingenomen³⁾. ☒ Ongeveer tienduizend menschen, mannen, vrouwen en kinderen, verlieten de kolonie en „trokken" diep het binnenland in met het oogmerk, zich ergens ver buiten het bereik der Engelsche regeering opnieuw te vestigen. Enkelen, die reeds vóór het jaar 1836 betrokken waren, werden de „voortrekkers" genoemd: hiertoe behoorden o. a. Hans van Rensburg en Karel Johannes Trichard. Natuurlijk was deze groote reis, welke met behulp van de bekende ossenwagens, met twaalf tot zestien ossen bespannen, geschiedde, geen geringe zaak; men heeft dan ook heel wat ellende en ontberingen gekend, eer het doel bereikt was! Een der hoofdleiders, Pieter Retief, trok naar Natal, spoedig gevolgd door Andries Pretorius en Gerrit Ma-

1) De eerste overheersing vond den 15den September 1795 plaats, doch na den vrede van Amiens — 25 Maart 1802 — werd de Kaapkolonie aan de Bataafsche Republiek teruggegeven. 2) De oorspronkelijke bewoners van Zuid-Afrika behoorden tot verschillende stammen der Hottentotten, eerst tegen het midden der achttiende eeuw kwam men in aanraking met de kaffers. Tusschen de jaren 1779 en 1879 hebben de Boeren niet minder dan negen „Kafferoorlogen" moeten voeren! 3) Het is ondoenlijk, in het bestek van dit artikel op al deze ingewikkelde kwesties nader in te gaan. Belangstellende lezers verwijzen we gaarne hiervoor naar b.v.: J. F. van Oordt, „Paul Kruger en de Opkomst der Zuid-Afrikaansche Republiek", of: F. Lion Cachet, „De Worstelstrijd der Transvalers".

ritz¹⁾. Den 4den Februari 1838 sloot men met het opperhoofd Dingaan een verdrag, waarbij Port-Natal met het omliggende land eigendom der Boeren werd. Bij de feestelijke viering hiervan werd Retief met een aantal der zijnen op verraderlijke wijze door de kaffers aangevallen en vermoord, hetzelfde lot ondergingen nog meerdere Boeren bij de Blauwkransrivier. Pretorius nam echter wraak en versloeg met een strijdmacht van 460 man 3000 van de 12000 kaffers op Zondag 16 December 1838 bij Moordspruit. Deze datum wordt nog steeds jaarlijks feestelijk herdacht en „Dingaansdag” genoemd. ☒ Zoo kon de nieuwe kolonie dan eindelijk gevestigd worden, doch al spoedig kwam de Engelsche regeering weer tusschenbeide op grond, dat Britsche onderdanen geen recht hadden, op eigen houtje een onafhankelijke staat te stichten; het gevolg was, dat Natal den 8sten Augustus 1843 bij Engeland ingelijfd werd. Weer konden de vrije Boeren het met hun verdrukkers niet vinden; Pretorius, die na den moord op Retief diens plaats had ingenomen, voerde hen tegen de Engelschen aan en leidde hen vervolgens bij den „tweeden trek”. Ditmaal ging het naar den Oranje Vrijstaat en Transvaal, waar een der leiders van den „grooten trek”, Hendrik Potgieter, zich gevestigd had; in de jaren 1838/39 stichtte deze de vroegere Transvaalsche hoofdstad Potchefstroom. Wederom was het onmogelijk, in vrede te leven, de beide aanvoerders wilden ieder gaarne de baas zijn, waardoor onder de Boeren groote verdeeldheid ontstond en weer nieuwe districten, zooals Utrecht en Lijdenburg gevormd werden. Het ontstaan der Zuid-Afrikaansche Republiek dagteekent van 16 Januari 1852, toen Transvaal bij het Zandrivier-tractaat door de Engelsche regeering als vrije Staat erkend werd, de onafhankelijkverklaring van Oranje Vrijstaat volgde den 23sten Februari 1854 bij het Bloemfontein-tractaat²⁾. — Het is niet doenlijk, hier de ingewikkelde geschiedenis der Republiek onder het bestuur der presidenten Marthinus Wessels Pretorius (de zoon van Andries), Thomas François Burgers en Paul Kruger in alle onderdeelen na te gaan, vermelden we slechts, dat de Engelschen toch weer in dit land vasten voet trachtten te verkrijgen, doch dat Transvaal na het eindigen van den Vrijheids-Oorlog (December 1880 — Maart 1881), zijne onafhankelijkheid in binnenlandsche aangelegenheden terug kreeg. In 1886 werden de bekende goudvelden van Witwatersrand ontdekt en dit was onder meer de aanleiding tot den grooten Transvaalschen Oorlog (11 October 1899 — 31 Mei 1902), als gevolg waarvan zoowel de Republiek als Oranje Vrijstaat aan het Vereenigd Koninkrijk vervielen. ☒ Beide provincies liggen voor het grootste gedeelte op de hoogvlakte van Zuid-Afrika. Het Transvaalsche gebied wordt gewoonlijk in drie gedeelten onderscheiden, het Hooge-Veld, een gemiddeld 1500 meter hoog plateau in het Zuiden langs de Vaal, het Lage-Veld — gemiddeld 700 meter hoog — in het Noorden en Noord-Oosten en daartusschen het groote Boschveld, een dicht met acacia's, mimosa's en dergelijke boomen begroeide streek. In de rotsachtige kloven

van Zoutpansberg in het Noorden kwamen in vroeger jaren dichte bosschen voor, doch deze zijn tegenwoordig sterk gerdend. De twee grootste rivieren — de Limpopo en de Vaal — ontspringen beide op het Hooge-Veld, de eerste vertegenwoordigt de noordgrens der provincie en mondt ten slotte uit in den Indischen Oceaan, de laatste — de grens tusschen Transvaal en Oranje Vrijstaat vormende — is een zijtak van de Oranjerivier en voert op deze wijze haar water in de richting van den Atlantischen Oceaan. De hoofdplaats Pretoria is een vroolijke, op ruime schaal aangelegde tuinstad, een voornamelijk bezienswaardigheid vormen de grootsche regeeringsgebouwen der Unie, waarop we echter over eenigen tijd in een afzonderlijk artikel hopen terug te komen. Op dertig mijlen afstand van de stad ligt de bekende, in 1902 ontdekte Premier-diamantmijn, waar de beroemde „Cullinan”, de grootste tot dusverre gevonden diamant ter wereld, in Januari 1905 opgedolven werd. In 1907 door de Transvaalsche regeering aan den Engelschen koning aangeboden, werd hij in het volgende jaar te Amsterdam gekloofd en geslepen; de twee steenen van 516½ en van 309 karaat, versieren thans den vorstelijken scepter en kroon. ☒ Ongeveer vijf kwartier sporen van Pretoria ligt de groote „business”-stad Johannesburg, aldus naar een schoonzoon van Paul Kruger genoemd. Vóór het jaar 1886 stond op deze plaats slechts één huis, of eigenlijk een hutje, de ontdekking der goudvelden gaf aanleiding tot de stichting en de ongehoofdelijk snelle uitbreiding der stad: thans telt Johannesburg ongeveer drie honderdduizend inwoners! Een bezoek aan zulk een goudmijn is natuurlijk bijzonder interessant en daar de merkwaardige stad bovendien talrijke fraaie straten en pleinen, benevens meerdere bezienswaardige monumentale gebouwen bezit, komt de bezichtiging van dit alles bij een reis door Transvaal meestal bovenaan het programma te staan.

(Wordt vervolgd)

DE HOWICK-WATERVAL IN NATAL

In het rijk der stilte

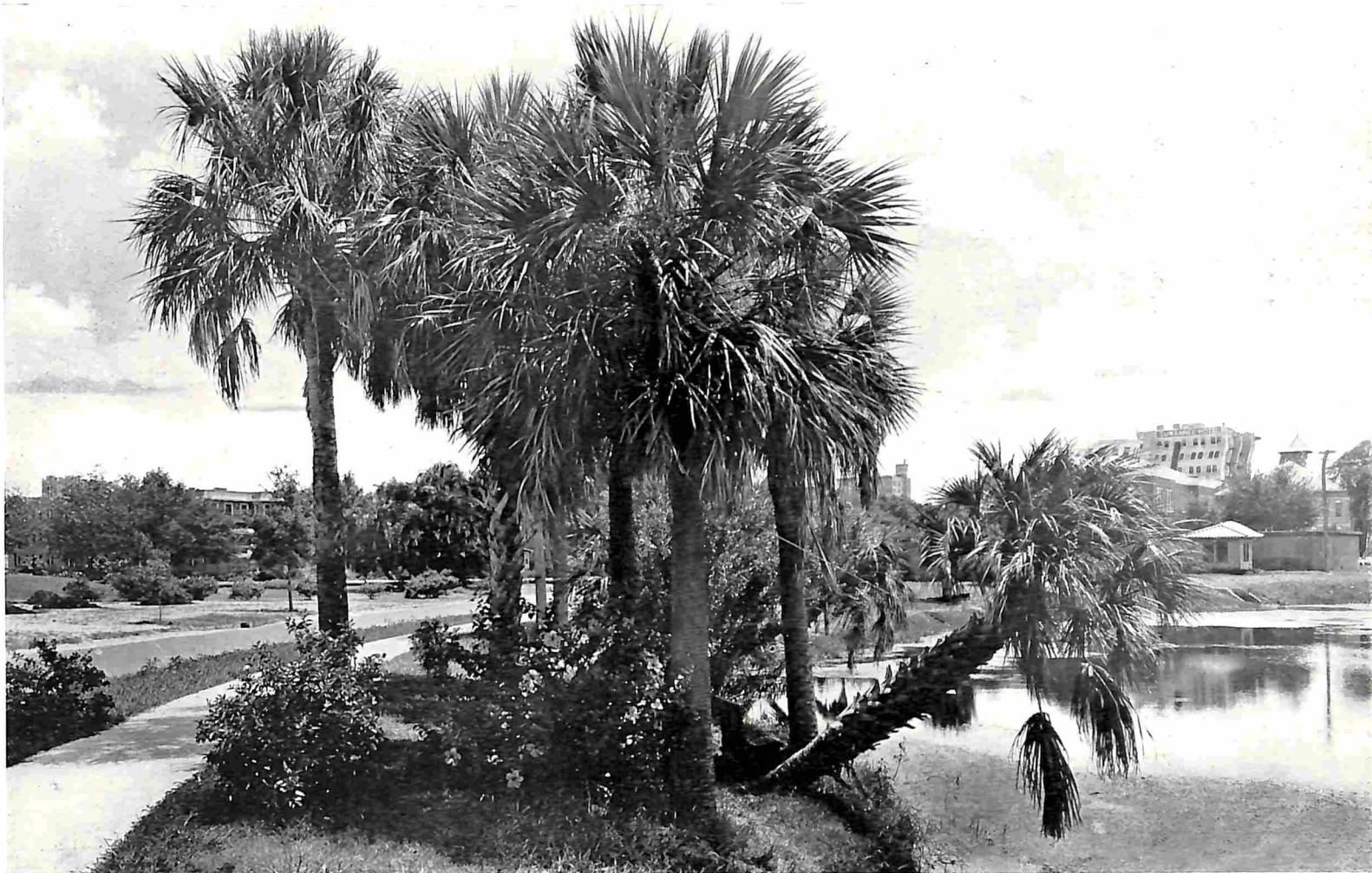
2) DOOR

CHARLES G. D. ROBERTS

(Slot)

TOEN schoot de hoorn langs zijn nek; een zwarte massa sloeg tegen zijn borst met een kracht, die hem den adem afsneed en droeg hem, woest scheurend en bijtend terug naar de oppervlakte. Hij sloeg natuurlijk maar in het blinde weg, maar één slag kwam toevallig terecht, vlak boven het rechteroog van den narwal en vernietigde dit totaal. ☒ Toen de beer zijn kop boven water had, hoestte en hijgde hij, gedurende enkele sekonden hoog zwemmend, om weer op adem te komen. ☒ Daar hij nu volkomen begreep, met welk een gevaarlijken tegenstander hij den strijd had aangebonden, wist hij, dat iedere sekonde, die hij aan de oppervlakte bleef, met doodsgevaar gepaard ging. Maar aanvanke-lijk lukte het hem niet zijn zwaar getroffen longen weer met lucht te vullen. Met hoog opgeheven kop keek hij met verlangende blikken over de door den trekkenden troep opgezweepte rivier naar het rustige, witte water daarnaast en naar het lage, verlaten strand met zijn vuile ijsschotsen. Een oogenblik kwam het verlangen in hem op daar te zijn. Toen, naarmate zijn krachten terugkeerden en zijn groote blaasbalgachtige longen hun functie hervatten, keerden ook zijn moed en zijn vechtlust terug. Weer begon de roode vlam van strijd-

1) Naar Pieter Retief en Gerrit Maritz is de eerste stad „Pieter Maritzburg” genoemd; „Durban” of „Port d'Urban” werd in 1835 gesticht en ontving dien naam naar den toenmaligen gouverneur der Kaapkolonie. 2) De Zandrivier stroomt in het noordelijke gedeelte van Oranje Vrijstaat, terwijl het gezonde — en daarom door longlijders zoozeer gezochte — Bloemfontein de hoofdstad dier provincie is.

HET MIRROR-MEER IN ST. PETERSBURG (FLORIDA U.S.A.)

lust in zijn oogen te gloeien en half omdraaiend met een kracht, die het water deed borrelen en schuimen om zijn machtige schouders en een heele troep zalmen over de andere heenwierp, boog hij den kop om opnieuw neer te duiken en het gevecht te hervatten. ☼ De narwal zijnerzijds was slecht van zijn laatsten aanval afgekomen. Blind aan één oog, met vreeselijk verscheurden kop, terwijl het kraakbeen om zijn blaas-gaten ontzettend gehavend was door de tanden van zijn vijand, wist hij voor het oogenblik niet wat te doen. Maar bang was hij niet. Zijn traag bloed werd er tot grooter woede door opgezweept. Nog nooit had hij ernstigen tegenstand ontmoet. De kolossale cachelot, onbetwiste beheerscher van den oceaan, kwam nooit in die koude, noordelijke streken; en de groote, domme balein-walvi verachtte hij. Met zijn vreeselijk wapen, vlug en krachtig, had hij nog nooit het onderspit gedolven voor eenigen bewoner van zijn koude, glinsterende wereld. ☼ Gedurende eenige oogenblikken van opgewondenheid en verwarring, onthutst door de pijn zijner wonden, zwom hij rechtuit, vlak onder de zalmen. Toen keerde zijn begripsvermogen terug en keerde hij woedend om, met zijn eene oog loerend naar den beer. Aanvankelijk kon hij niet goed uit zijn oogen zien en kon hij hem niet vinden; maar even later, wraakgierig naar boven starend door de snel zwemmende, blauw-zilveren rijen der voortijlende visschen, zag hij de groote, witte gestalte op eenigen afstand aan de oppervlakte zwemmen. Langs een lange, hellende lijn zwom hij door den vollen, bewogen stroom, recht en snel op zijn doel af, als een hongerige forel naar een glazenmaker. ☼ Toen de beer met neergebogen kop en opgeheven achterlijf begon te duiken, voelde hij een vreeselijken, doordringenden stoot in zijn linkerzijde, zoodat het hem leek, alsof een rots uit de bedding was opgestegen en hem had getroffen met een kracht, die hem half uit het water tilde. De narwal, die niet meer zoo juist kon mikken doordat hij zijn eene oog kwijt was, had weer zijn doel gemist. De punt van zijn slagtaand had den beer zoodanig getroffen, dat hij niet een der edele organen had geraakt, maar ongeveer een duim onder het vel tusschen de welving van twee der bovenste ribben was doorgestaan en even achter den schouder weer te voorschijn was gekomen. De ontzettende kracht van dien stoot deed den grooten gedraaiden hoorn doordringen tot onder aan toe. ☼ Toen hij dien, naar zijn meening, doodelijken en beslissenden slag had toegebracht, zwom de narwal dadelijk

weer naar beneden met krachtige stooten van zijn staart, ten einde zijn hoorn weer los te maken. Maar nu zat hij in een doodelijke val. De beer, dol van pijn en stevig vastgehouden, begon den kop van zijn tegenstander in een vreeselijke omarming te wikkelen. Met alle vier pooten wanhopig slaand, snijdend en scheurend duurde het niet lang of hij had den kop van den narwal in flarden gereten. Woest het water opzweepend, trachtte deze zich los te rukken, maar tevergeefs. Steeds lager zonk hij, tot hij op den bodem lag, nog steeds met die verpletterende massa rukkend aan zijn kop. Toen hij vasten grond onder zich voelde, kromde hij zijn machtig lichaam als een boog, en ontspande het weer met een kracht, die niets kon weerstaan. De hoorn scheurde los, de beer werd weggeslingerd en opzij geworpen met een geweld, dit verwarring bracht onder de zwemmende zalmen en een woesten golfslag veroorzaakte in het water aan de oppervlakte. Toen, blind en verscheurd, terwijl het bloed in stroomen uit de gapende wonden aan zijn hals spoot, zakte hij neer op den bodem, bleef enkele sekonden zwakjes liggen trekken en lag toen stil. ☼ De beer, naar boven stuwend dwars door de opgepakte massa zalmen, begon heesch te hoesten zoodra zijn kop boven water was. Het duurde eenige oogenblikken voor hij iets anders kon doen dan zich drijvend te houden, terwijl hij op adem kwam. Toen begon hij langzaam in een kring rond te zwemmen, nog vol van strijdlust, maar nog niet in staat zijn ademhaling te beheerschen. Ten slotte voelde hij zich in staat den strijd te hervatten. Opnieuw dook hij neer, ieder oogenblik in afwachting dien scheurenden stoot, dien onweerstaanbaren heffenden slag te ontvangen. Door de zalmentroep heen keek hij neer in het glanzende water. Heel beneden zag hij de gestalte van zijn vijand, bewegingloos op den bodem liggen. Van dit stille lichaam, dat rustig in den stroom leek te dobberen, had hij blijkbaar niets meer te vrezen. De overwinnaar keerde tot de oppervlakte terug. ☼ Zijn kop hoog oplichtend uit het water, overzag hij zijn geheele leege, witte wereld. Geen vijand, geen mogelijke mededinger was er te zien. Hoe zwak en vermoeid hij ook was, doodde hij nog twee of drie van de onophoudelijk voorbijtrekkende zalmen, alleen om zich gerust te stellen. Toen zwom hij met zijn grootste prooi in den bek langzaam naar den oever, kroop aan land en ging in somberen triomf liggen om zijn wonden te likken.